

Denen investeren in onderzoek en onderwijs

door Dominique Joos, BIOvisie

Een op vier glazen melk die de Denen drinken is biologisch. Maar ook algemeen zijn bioproducten ginds in trek. Per jaar spendeert de Deen er gemiddeld 51 euro aan. In Europa doen alleen de Zwitsers nog beter. In de sector gaat bovendien het gerucht dat Deense bioboeren de meest vruchtbare mannen zijn van Europa. Even een bezoekje brengen dus, aan die Deense melkmuilen.

Denemarken staat bekend als groen land. Nochtans is slechts 10,8 procent als bosgebied ingekleurd (in België is dat 20 procent) en moet het eerste natuurgebied er nog afgebakend worden. Daar- tegenover staat dat landbouw ongeveer 66 procent van het land inneemt. De invloed van de landbouw op omgeving en leefmilieu is met andere woorden bijzonder groot. Misschien is de zorg voor de weinige natuur én voor duurzame landbouw daarom zo

Sig Stenågård: "Als bioboer gebruik je vaker je hoofd dan je spieren"

landbouw is dat een belangrijke bron van subsidies.

Virtueel onderzoek

Overigens wordt biologische landbouw gesteund in het hele politieke landschap, van uiterst links tot uiterst rechts. De overheid voert de controle en beheert het nationale økolabel, waarvoor ze de kosten draagt. Als Europees commissaris voor milieu van 1995 tot 1999 benadrukte de Deense Ritt Bjerregaard het belang van onderzoek en onderwijs in biologische landbouw. Ze nam niet alleen het initiatief voor een grote Europese conferentie over biologische landbouw, maar inspireerde in eigen land ook de minister van landbouw in 1996 om te investeren in een virtueel onderzoekscentrum voor biologische landbouw, DARCOF. Virtueel wil zeggen dat niet alle onderzoekers in één centrum en één gebouw werken. "DARCOF is in feite een verzamelpunt voor onderzoek dat aan 15 onderzoeksinstituten wordt gevoerd", vertelt Claus Bo Andreassen, communicatieverantwoordelijke bij het centrum. "Op die manier wilde de overheid dat onderzoek naar bio in verschillende instituten aan bod kwam en dat de verschillende onderzoekers

vooral de bedoeling om productiemethodes te verbeteren. Maar nu is consumptie een zwaartepunt. Meer onderzoek gaat nu naar gezondheid en andere dingen die consumenten aanbelangen. Het centrum is een van de belangrijke deelnemers van het internationale onderzoeksproject Quality Low Input Food, dat het verband tussen biologische landbouw en gezondheid onderzoekt. Concreet bewezen onderzoekers van DARCOF dat biomelk meer antioxidanten en vitamines bevat. Denen hebben dus alle redenen om zoveel biomelk te drinken. Over de vruchtbaarheid van Deense bioboeren bestaat minder wetenschappelijke zekerheid. Enkele jaren geleden liep een aardig onderzoek. De opzet was om de invloed te meten van iemands beroepsbezigheid op zijn vruchtbaarheid. Dat bioboeren in dat geval betere scores dan andere beroepsgroepen waar veel gif aan te pas komt, zoals bij gangbare boeren, hoeft niet te verbazen. Maar het onderzoek zelf was weinig wetenschappelijk en kon de bewering niet hard maken. Niet getreurd, volgens bioboer Stig Stenågård hebben bioboeren andere troeven: "Biologische landbouwers gebruiken vaker hun hoofd dan hun spieren. Bioboeren tonen hun gangbare collega's bijvoorbeeld dat samenwerken bijzonder belangrijk is. Ook op dat vlak tonen zij de weg die landbouw moet gaan in de toekomst."

Niet de minste uitdaging

Stig is schapenboer en werkt sinds enkele jaren samen met Niels Skodstrup, een jonge biologische melkveehouder in zijn buurt. Alle gewassen op zijn land zijn voor zijn Niels. Bovendien grazen diens koeien samen met de schapen op zijn land. Dat is een efficiënte manier om je land te gebruiken. Financieel bekijken Stig en Niels wat het zou kosten als Niels zijn koeien elders zou laten grazen en als hij het voer elders zou opkopen en wat het Stig zou opbrengen als hij zijn gewassen elders verkoopt. De prijs tussenin is onze prijs, zegt Stig. Deense bioboeren hebben algemeen een behoorlijk extensief bedrijf. Zij hebben dus gekozen om onmiddellijk 100 procent biovoer te voederen aan hun dieren. "ik ben er voorstander van," zegt Stig, "maar ik vind wel dat Europa ruimte moet laten voor boeren om de regels toe te passen afhankelijk

ingeburgerd bij de Denen. Zo heft de Deense overheid sinds enkele jaren belastingen op overmatig pesticidengebruik om de residu's in het milieu en de gezondheid te beperken. De opbrengsten daarvan gaan naar een fonds voor duurzame landbouw. Voor bio-

en onderzoeksinstituten meer zouden samenwerken." DARCOF stuurt het onderzoek centraal aan, volgt de resultaten op en verspreidt die informatie via websites en nieuwsbrieven. "Communicatie wordt steeds belangrijker", zegt Claus. "Vroeger was het

van het type boerderij dat ze hebben. Duurzaam wordt het beleid als boeren volgens hun eigen mogelijkheden betere bioeren kunnen worden. Maar zo'n individuele regels krijg je moeilijk verkocht. Jammer is dat we niet kunnen aanvaarden dat bijvoorbeeld Engeland en Frankrijk nog gangbare voedercomponenten nodig hebben. Wij kunnen zonder en dat is positief. Engeland en Frankrijk kunnen dat niet. We zouden ervan moeten uitgaan dat we willen leren van elkaar om zo steeds beter te boeren en naar de beste oplossing zoeken, niet naar de minste uitdaging omdat een ander ook niet beter kan."

bio op school

Europese samenwerking voor biolandbouw via onderwijs vormgeven was een van Ritt Bjerregaards dromen. Ze gaf daarom de aanzet in eigen land om een internationale opleiding biolandbouw te beginnen en op die manier toekomstige boeren en boerinnen uit heel Europa samen te brengen. De internationale opleiding startte twee jaar geleden aan de Deense biologische landbouwschool, een school die Deense jongeren al 23 jaar een hogere opleiding biologische landbouw aanbiedt. Sinds vorig jaar is de school van Noord-Denemarken verhuisd naar Kalø, in de omgeving van een van de mooiste plekjes van het land: de glooiende landschap van Møn, een gebied dat binnenkort het eerste natuurgebied van Denemarken zal zijn.

"De internationale opleiding is gebaseerd op de Deense. Maar ze richt zich iets meer op mensen die al wat ervaring hebben en wat ouder zijn", zegt Niels Noerskov, hoofd van de internationale opleiding. De opleiding omvat een eerste reeks van vijf maanden les op school en twaalf maanden stage op een biobedrijf. De leerlingen ronden hun opleiding daarna af met een tweede lessenreeks van zes maanden in Kalø. Behalve theoretische lessen volgen, kunnen de leerlingen werken op de boerderij van de school. De vruchten van de boerderij worden volledig gebruikt in de keukens van de school. Daar komen ook taalstudenten en leerlingen van een jagerschool in de buurt van smullen.

"Het mooie aan onze school", vindt Niels "is dat de leerlingen tijdens het tweede deel van hun verblijf op school zelf mogen plannen hoe ze hun teeltplan invullen, welke teelten ze kiezen.

Dat kan meestal niet als je stage loopt op een bedrijf omdat je daar de organisatie van de boer volgt. Maar als je zelf een bedrijf start, is het wel de bedoeling dat je dat doet."

Loon naar werken

Knap is bovendien dat studenten van de internationale opleiding op het bedrijf waar ze stage lopen behalve kost en inwonen ook een loon ontvangen. Dat is wettelijk bepaald. "Met dat loon kunnen ze de kosten voor de opleiding in Kalø betalen en houden ze nog iets over om de reiskosten van en naar Denemarken te financieren. De jongeren stappen dan zonder een financiële last in het professionele leven. Vooral voor de overwegend Oost-Europese deelnemers is dat belangrijk", weet Niels.

In februari zijn de eerste twaalf studenten afgestudeerd aan de Europese opleiding. Ook in augustus en november komen er nieuwe professio-

Pesticidenfonds inspireert

Biologische landbouw wordt in Denemarken voor een groot deel gesubsidieerd door een pesticidenfonds. Uit dat fonds gaat 13 miljoen Deense Kronen (1,8 miljoen euro) naar projecten voor de biologische landbouw.

Het pesticidenfonds wordt gespijsd door een belasting die de overheid heft op overmatig pesticidengebruik. Uit milieu- en gezondheidsoverwegingen heeft de overheid tal van pesticiden verboden. Voor toegelaten pesticiden heeft ze de gebruiksnorm vastgelegd op een dosis van 1,7 per jaar op de voorgeschreven hoeveelheid of op de frequentie. Boeren die meer of vaker spuiten, moeten belastingen betalen, telkens afhankelijk van hoeveel en hoe frequent ze pesticiden gebruiken op hun bedrijf.

Het pesticidenactieplan heeft afgelopen jaren alvast zijn succes bewezen. Tal van zware pesticiden, die bij ons nog toegelaten zijn, zijn inmiddels verboden in Denemarken, en ook het gebruik van de toegelaten producten is drastisch gedaald. Dat de overheid het fonds bovendien aanwendt om te investeren in duurzame landbouw bewijst dat het beleid ook op hoger niveau erg consequent is.

BioForum Vlaanderen heeft zich op dit Deense voorbeeld gebaseerd om een project in te dienen bij het federaal reductieprogramma gewasbeschermingsmiddelen en pesticiden. Als lid van de stuurgroep ervan vraagt BioForum om de verschillende voorbeelden te onderzoeken en na te gaan op welke manier zo'n plan ook in eigen land zinvol kan zijn om biologische landbouw te stimuleren en een consequent pesticidenreductieprogramma uit te werken.

naar Kalø. "Voor hen is onze opleiding een ideaal startpunt. Echt vreemd is dat niet, want in die landen geven wij ook

nele bioeren bij.

Bio met toekomst

Opvallend is dat vooral jonge Oost-Europese boeren zich engageren om bioer te worden en de weg vinden

advies over biologische landbouw", zegt Niels. "Polen, Estland, ... dat zijn belangrijke landen voor de ontwikkeling van een duurzame vorm van landbouw als de biologische. Niet alleen speelt landbouw er een aanzienlijke rol

in de traditionele maatschappij, vooral biolandbouw biedt er kansen voor de toekomst. Via biolandbouw duurzame initiatieven starten in Europa is voor ons dan weer een uiteindelijke doelstelling. Anderzijds vind ik het jammer dat we niet meer leerlingen hebben uit verschillende Europese landen, zodat van echte brede Europese samenwerking sprake is, zoals minister Bjerregaard het bedoelde”.

De leraars van de økoskolen laten het daar niet bij. Midden september plannen ze een bezoek met de internationale klas aan de Europese landbouwcommissie in Brussel. Tijdens die trip nemen ze van de gelegenheid gebruik om contact te leggen met enkele Vlaamse bedrijven en organisaties en te kijken hoe biologische boeren in ons land de filosofie van bio in daden omzetten.

Biologisch Denemarken

Tweederde van het Deense landoppervlak wordt gebruikt voor

de landbouw. Zeven procent of 3000 van de land- en tuinbouwers boeren biologisch. Het biologisch areaal bedraagt 180.000 hectare. Zowel de biologische als de niet-biologische landbouw is vooral gericht op de export naar de Europese Unie. Tien procent van de bioproductie gaat naar het buitenland. De meeste landbouwbedrijven zijn vrij klein met minder dan 20 ha grond. Maar het gemiddelde biobedrijf is gemiddeld 48 ha groot. Tel je alleen de voltijdse bioboeren dan loopt dat getal op tot gemiddeld 80 ha. Het aantal bioboeren is tussen 1995 en 1999 verdubbeld. Deels door subsidies van de overheid, door belastingen op pesticiden én een groeiende vraag. Al is het aantal bioboeren afgelopen tijd wat gedaald, opvallend is dat het areaal wel toeneemt. Volgens Økologisk Landsforening, de Deense koepelorganisatie voor biolandbouw komt dat doordat de boerderijen groter worden en heel wat bioboeren fuseren.

Ook de bioconsumptie bedraagt 7 procent. Goed voor 2 miljard Deense Kronen. Denemarken telt 160 bioverwerkers. COOP, een van de grootste retailorganisaties, heeft zich in 1993 op bio gestort en een

prijzdaling ingezet. Nu maakt bio 5 à 6 procent uit van hun omzet. De verkoop van biologische producten steeg daardoor ook enorm. Bioproducten zijn gemiddeld 10 tot 20 procent duurder dan niet-bio. Maar voor melk is er nauwelijks prijsverschil. Met een marktaandeel van 27 procent is het een van de opvallendste bioproducten in het winkelschap. Andere belangrijke producten zijn havervlokken (ook 27 procent), eieren (17 procent) en wortelen (13 procent). Groenten bedragen algemeen 6 procent, maar dat marktaandeel stijgt gestaag. Vlees en graanproducten omvatten slechts een klein aandeel, maar groeien snel.

Tot 1990 kochten de Denen hun bioproducten vooral in natuurvoedingswinkels en op de markt. Maar sindsdien wordt 85 procent van bio in de supermarkt verkocht. Økologisk Landsforening heeft Netto (de Makro van Denemarken) bijvoorbeeld zo verkregen dat ze telkens een dubbele pagina van hun consumentenfolder besteden aan bio en promotieacties doen voor die producten.

De Deense bioweek vindt plaats in de eerste week van september.

